

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Masarykova univerzita

Efektivní komunikační strategie

Ilona Bytešníková

Komunikační strategie

- techniky užívané při logopedické intervenci NKS
- vhodné zejm. při intervenci OVŘ/NVŘ
- Proč?
 - jazykové prostředí hraje důležitou roli při osvojování si jazykových schopností
 - dětem s OVŘ/NVŘ se musí jazykové prostředí přizpůsobit jejich potřebám

Cílové skupiny

- děti od narození do 3 let
- děti v raných vývojových obdobích
- děti s OVRŘ/NVRŘ (jakékoliv etiologie)
- Děti s NKS:
 - nižší frekvence vokalizace, odpovědí, iniciace rozhovorů, výměn apod.
 - komunikační chování dětí ovlivňuje komunikační chování rodičů – neposkytují dětem optimální jazykové prostředí

Výhody 1

- nespecifický, neetiologický přístup
- vhodné pro děti do úrovně rozvitých vět bez gramatiky nebo s nesprávnou gramatikou
- pomoc při komunikaci s pasivním, stydlivým dítětem, dítětem neprojevujícím zájem o okolí, dítětem s těžkým stupněm NKS

Výhody 2

- nízko strukturované
- nedirektivní
- uvědomění si vlastního komunikačního chování a potřeb dítěte - vede k pozitivní stimulaci vývoje dítěte

Nevýhody

- proces osvojování si může být dlouhodobý
- rozpor s osobností člověka, jeho přesvědčením nebo názory
- komunikační strategie nemusí být vhodná pro každé dítě, rodiče, logopeda

Terapeutické přístupy a komunikační strategie

Programy

- Centrum Hanen v Kanadě
- Jiné kanadské programy
 - Beyond Words (www.beyond-words.org)
 - Erinoak ([www. Erinoak.org](http://www.Erinoak.org))
- Floor time
- Inštitút detskej reči v Bratislave

Programy centra Hanen

- Specializované centrum školící logopedy a rodiče v používání efektivních komunikačních strategií
- Přístup zaměřený na rodinu
- Tréningové kurzy
 - Mluvit musí dva (It Takes Two to Talk)
 - Více než slova (More Than Words)
 - Zaměřené na slova (Target Words)

Kategorie dětí s rizikem vývoje řeči

- děti s **identifikovatelným rizikem** OVŘ/NVŘ
- děti s tzv. **potenciálním rizikem**, u nichž lze předpokládat vývojové opoždění řeči

Uvedeným dětem by měla být z hlediska vývoje řeči věnována pozornost

Děti rizikové

- často i po 3. roce přetrvává OVŘ
- NVŘ
- okamžitý terapeutický zásah

Děti s potenciálním rizikem

- výrazné riziko z prodlení
- screening OVŘ/NVŘ
- stimulace vývoje řeči

Současné pokroky v oblasti výzkumu dětské řeči

- nová periodizace vývoje dětské řeči
- posun jednotlivých vývojových mezníků do mladšího věku než bylo původně uváděné v tradiční logopedické literatuře

Závěry z pokroků ve výzkumu

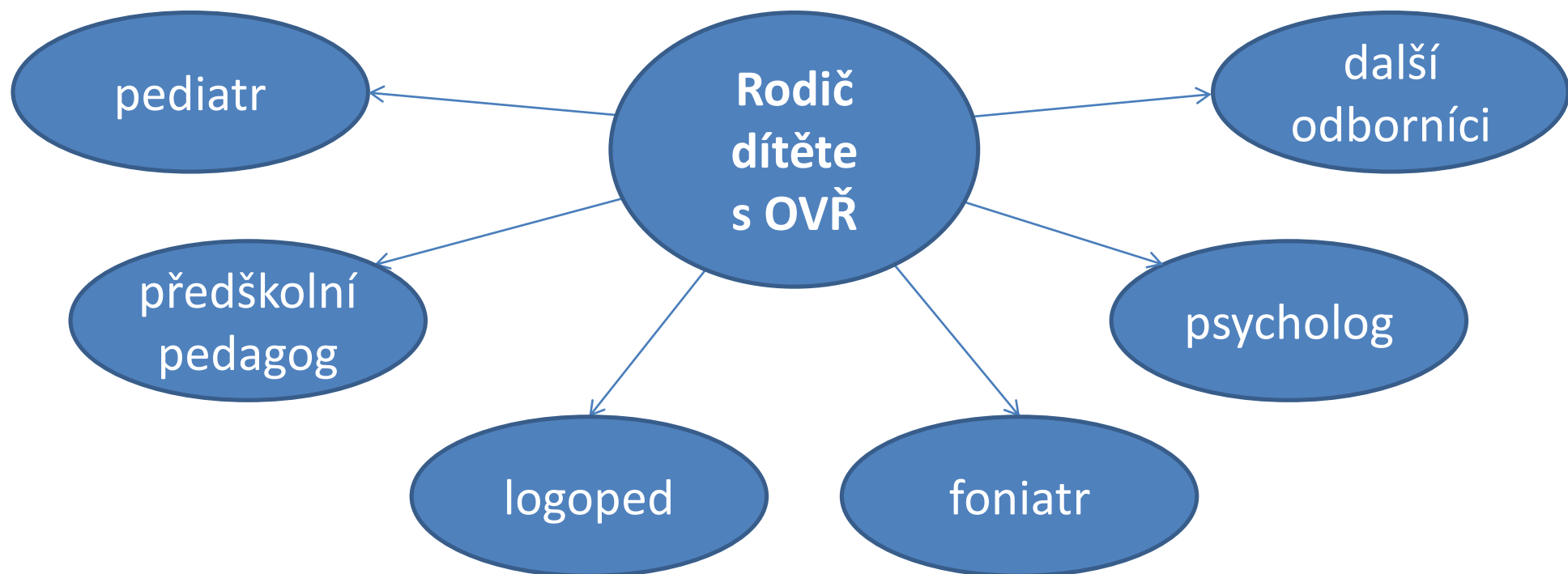
- není vhodné vyčkávat na používání prvních slov do třetího roku
- posun možnosti logopedické intervence do nejranějšího vývojového stadia

Neodkladně zahájíme cílenou stimulaci v případě, že dítě ve 2 letech

- nemá komunikační záměr, nepoužívá gesta
- neprodukuje cca 50 slov
- nezačíná tvořit dvojslovná spojení
- má na výrazně lepší úrovni porozumění než produkci řeči
- nerozumí řeči
- řečový projev je nesrozumitelný i pro blízké okolí

Kde hledají rodiče dítěte s OVŘ pomoc?

Detekce dětí s opožděním ve vývoji komunikační schopnosti

- obecné posouzení vývoje řeči a jazykových schopností je součástí **pravidelných lékařských prohlídek** v rámci pediatrických ordinací
- preventivní prohlídky
 - MZ, vyhl. č. 70/2012 Sb. o preventivních prohlídkách
 - 14 dní věku; 6 týdnů
 - 3 měsíce; 4-5 měsíce; v 6; 8; 10-11, ve 12 a **v 18. měsíci**
 - **ve 3 letech** a dále ve **dvouletých** intervalech
- neexistuje **žádná jasná metodika, kritéria hodnocení**

Zahraniční diagnostiky užívané od 80. let 20. stol.

- metody diagnostiky jazykového vývoje založené na dotazování rodičů
- Language Development Survey- LDS (Rescorla, 1989)
- MacArthur – Bates Communicative Development Inventories
- MAB-CDI

Rodičovské dotazníky

- nejrozšířenější MacArthur-Bates Communicative Development Inventories (MAB CDI)
- výtěžnost: 8-42 měsíců
- 3 části
 - CDI 1 – Slova a gesta
 - CDI 2 – Slova a věty
 - CDI3 – zkrácená verze

Rodičovské dotazníky

- rodiče – optimální zdroj informací
- předávají informace z přirozeného prostředí – velký vzorek situací
- není třeba spolupráce dítěte – **umožňuje diagnostiku ve velmi raném věku**

Situace v ČR

- nedostatek diagnostických nástrojů
- proběhla standardizace a validizace dotazníku vývoje komunikace **DoVyKo 2**
- posun **diagnostiky deficitů ve vývoji komunikační schopnosti do nižší věkové kategorie**
- využitelnost: logoped, psycholog, speciální pedagog

Včasný záchyt dětí s deficitem ve vývoji komunikační schopnosti

- vývoj krátké metody pro ranou záchytnou diagnostiku - **Stručný dotazník dětského slovníku (SDDS 16-42)**
- nástroj k **prvotní identifikaci** dětí s potenciálně opožděným a narušeným vývojem
- kritéria metody

Stručný dotazník dětského slovníku (SDDS 16-42)

- období 16-42 měsíců je ve vývoji jazyka velmi důležité
- zkrácená česká verze dotazníku CDI pro hodnocení jazykového vývoje dětí a rozpoznávání případných poruch
- dotazník- 40 slov
- **široká využitelnost**

Včasné rozpoznání odchylek ve vývoji komunikační schopnosti u dětí

- zahájení včasné intervence
- vyšší účinnost
- menší finanční náročnost než terapeutické zásahy v pozdějším věku

Efektivní komunikační strategie

- rodiče mají **zásadní vliv** na rozvoj řeči dítěte
- rodiče musí být instruováni o tom, jaké postupy jsou vhodné k rozvoji řeči
- u dětí s OVR se **jazykové prostředí** musí **přizpůsobit** jejich **potřebám**

Tváří v tvář

- rodiče musí pochopit fyzickou pozici dítěte
- snížení se na fyzickou úroveň dítěte – **přiblížení se dítěti**

Čekání na odpověď

- výzkumy dokazují, že rodiče v průměru čekají na reakci dítěte 1 sekundu!!!
- rodiče ve snaze pomoci dítěti kladou nadbytečné otázky
- doporučení – **čekat cca 10 sekund na reakci dítěte** (výraz tváře, pohled, pohyb těla, gesto, zvuk, slovo)

Užívání gest - lehčí porozumění

- vývoj gest – od 8. měsíce
- ulehčují „čitelnost slov“
- **stimulace gest = stimulace řeči**

Vyladění se na řečovou úroveň dítěte

- pokud je dítě zahrnováno složitými větami – **obtížněji porozumí řečenému**, má **ztížené podmínky k osvojování řeči**
- **přizpůsobení délky věty aktuální vývojové úrovni dítěte**

Následování zájmu dítěte

- když se dítě o něco zajímá/dívá – myslí na to
- vyjádření **momentálního zájmu dítěte verbálně**
- vhodný okamžik k poskytnutí řečového vzoru – **dítě může slova přiřadit k myšlenkám**
- instruktáž rodičů - **pozorování dítěte**
- zapojení do hry dítěte, činnosti

Opakování

- děti se nejlépe učí nová slova pokud je **slyší opakovaně**
- vytváření **komunikačních situací** nabízejících možnost opakování slov/vět
- slova, která jsou **více frekventována** v řeči rodičů se objeví **dříve** ve slovníku dítěte

Rutiny

- sled událostí, který **lze předpokládat**
- dítě postupem času umí předpokládat následující krok
- rutina a rozhovor mají **společné vlastnosti**, rodič s dítětem si v nich vyměňují role (mluvčí a naslouchající)
- rutiny – **sociální** (hry – vařila myšička...), **s hračkami** (stavění věže z kostek), **denní** (oblékání, koupání, jídlo)

Výměna rolí (jednou já, jednou ty)

- napomáhá osvojování si pravidel komunikace
- střídání role mluvčího/naslouchajícího
- později i na **slovní úrovni** (stavění kostek se slovním doprovodem)

Nové pojmy - pojmenování

- rodiče se musí naučit pojmenovávat v přítomnosti dítěte osoby, věci, předměty – dávat jim „nálepky“
- **vyhýbání se všeobecným slovům** (něco, nějaký, to, tam, tohle)

Řečový model - modelování

- jedna ze základních strategií rozvoje řeči
- poskytování **modelu správné formy, gramaticky a sémanticky kompletních vyjádření**
- správná výslovnost, gramatická stavba řeči, nová slova, pragmatika

Závěr

- dětí s rizikem OVŘ/NVŘ přibývá
- **včasné odhalení potenciálně rizikových dětí** = dřívější stimulace prostřednictvím rodičů, lepší prognóza a efektivnější kompenzace vývojových deficitů
- důležitá spolupráce logopedů s dalšími odborníky
- vyhledávání rizikových dětí v raném věku z pohledu jejich vývoje se stává prioritním tématem v Evropě

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Ilona Bytešníková

bytesnikova@ped.muni.cz

DĚKUJI ZA POZORNOST